

Téma 40 - Modlitba

Modlitba je nezbytná pro duchovní život: je jako dýchání, které umožňuje, aby se rozvíjel duchovní život. V modlitbě se obnovuje víra v přítomnost Boha a v jeho lásku.

21.01.2018

PDF ► Modlitba

José Luis Illanes

1. Co je modlitba

Existují dvě slova pro označení vědomého a přirozeného vztahu člověka s Bohem: prosba a modlitba.¹ Slovo prosba pochází z latinského slova *precor*, což znamená prosit, obracet se na někoho s prosbou o dobrodiní. Výraz modlitba pochází z latinského substantivu *oratio*, které znamená mluva, projev, řeč.

Definice modlitby většinou odráží jemné rozdíly, na které jsme narazili při zmínce o terminologii. Například sv. Jan Damašský ji považuje za „povznesení duše k Bohu a prosbu o vhodná dobra“,² zatímco pro sv. Jana Klimaka jde spíše o „důvěrný rozhovor a spojení člověka s Bohem“.

³

Modlitba je absolutně nezbytná pro duchovní život. Je jako dýchání, které umožňuje, aby se duchovní život rozvíjel. V modlitbě se obnovuje víra

v přítomnost Boha a v jeho lásku. Živí se v ní naděje, která pomáhá zaměřovat život k Bohu a důvěřovat v jeho prozřetelnost. Odpovědí vlastní lásky na lásku Boží se zvětšuje srdce.

Duše vedená Duchem svatým v jejím nejhlubším nitru (srov. Katechismus, 2562) se spojuje s Kristem, učitelem, vzorem a cestou veškeré křesťanské modlitby (srov. Katechismus, 2599 nn.), a s Kristem, skrze Krista a v Kristu se obrací k Bohu Otci a má podíl na bohatství trinitárního života (srov. Katechismus, 2559–2564). Odtud důležitost liturgie, a v jejím středu eucharistie, pro život modlitby.

2. Obsah modlitby

Obsah modlitby může být mnohý a různý, jako je i náplň každého dialogu lásky. Lze však přesto

podtrhnout některé zvláště významné druhy náplně modlitby:

Prosba

V celém Písmu svatém se často hovoří o domáhající se modlitbě; vychází i z Ježíšových úst, neboť nejen sám prosí, ale také k prosbě vyzývá a vyzdvihuje hodnotu a důležitost prosté a důvěrné prosby. Křesťanská tradice tuto výzvu opakuje a mnoha způsoby uvádí ve skutek: prosbou o odpuštění, prosbou za vlastní spásu a spásu ostatních, prosbou za církve a za apoštolát, prosbou za nejrůznější potřeby atd.

Prosebná modlitba je součástí všeobecné náboženské zkušenosti. Poznání Boha (nebo obecněji nadřazeného bytí), byť někdy nejasné, vyvolává potřebu obracet se k němu a žádat ho o ochranu a pomoc. Modlitba samozřejmě nekončí u prosby, ale prosba je

rozhodujícím projevem modlitby, neboť je poznáním a výrazem stvořeného stavu člověka a jeho absolutní závislosti na Bohu, jehož lásku nám dává plně poznat víra (srov. Katechismus, 2629,2635).

Díkůvzdání

Vděčnost za obdržená dobra a skrze ně uznání Boží štědrosti a milosrdenství vede k zaměření ducha k Bohu, k vzdávání chvály za jeho dobrodiní a děkování za ně. Díkůvzdání naplňuje od začátku až do konce Písmo svaté a dějiny spirituality. Jedno i druhé jasně ukazují, že když se tento postoj uchytí v duši, umožní proces, který vede k přijímání všeho, co se děje, jako Boží dar; a to nejen takových skutečností, které bezprostřední zkušenost uznává za potěšující, ale i těch, které se mohou jevit jako negativní či nepříznivé.

Protože si je křesťan vědom, že veškeré dění má své místo v láskyplné prozřetelnosti Boží, ví, že vše napomáhá k dobrému těm – všem lidem – kdo jsou předmětem Boží lásky (srov. Řím 8, 28). „Zvykni si mnohokrát denně pozvedat své srdce k Bohu v úkonech díkůvzdání. – Protože ti dává to a ono. – Protože tebou pohrdali. – Protože nemáš, co potřebuješ, anebo protože to máš. Protože svou Matku, která je také tvou Matkou, učinil tak krásnou. – Protože stvořil slunce a měsíc a toto zvíře a onu rostlinu. – Protože dal tamtomu výřečnost a tobě těžkopádnost... Děkuj mu za vše, protože všechno je dobré.“⁴ –

Klanění a chvála

Základní částí modlitby je přijetí a vzdávání chvály velikosti Boha, plnosti jeho bytí, nekonečnosti jeho dobroty a lásky. Lze začít chválit na základě uvažování o kráse a velikosti

vesmíru, jak tomu bývá v četných biblických textech (srov. např. Ž 19; Sir 42, 15–25; Dan 3, 32–90) a v mnoha modlitbách křesťanské tradice;⁵ nebo na základě velkých a skvělých děl, která Bůh způsobil v dějinách spásy, jak je tomu v chvalozpěvu Magnificat (Lk 1, 46–55) nebo ve velkých hymnech sv. Pavla (viz např. Ef 1, 3–14); nebo v malých či dokonce nepatrných skutcích, v nichž se projevuje Boží láska.

Charakteristické pro chválu je, že se při ní pohled zaměřuje přímo na samotného Boha, takového, jaký je, v jeho neomezené a nekonečné dokonalosti. „Chvála je způsob modlitby, která bezprostředněji uznává, že Bůh je Bohem. Opěvuje ho pro něho samého, oslavuje ho, protože ON JE“ (Katechismus, 2639). Je proto niterně spojená s klaněním, s uznáním – nejen rozumovým, ale existenciálním – malosti všeho stvořeného v porovnání se

Stvořitelem, a následně s pokorou, s přijetím osobní nedůstojnosti před tím, kdo nás nekonečně přesahuje; s úžasem, který vyvolává skutečnost, že Bůh, kterému se klaní andělé i celý vesmír, se uvolil nejen na člověka pohlédnout, ale v něm i přebývat; ba co víc, vtělit se.

Klanění, chvála, prosba, díkůvzdání tvoří základní dispozice pro dialog mezi člověkem a Bohem. Ať je konkrétní obsah modlitby jakýkoli, ten, kdo se modlí, se vždy v té či oné podobě explicitně či implicitně klaní, chválí, prosí, vyprošuje nebo vzdává díky Bohu, kterého uctívá, miluje a v něhož doufá. Zároveň je důležité připomenout, že konkrétní náplň modlitby může být velmi různá. Někdy se k modlitbě přistupuje s úmyslem uvažovat nad pasážemi z evangelia, jindy za účelem hlubšího pochopení nějaké křesťanské pravdy, kvůli připomenutí si Kristova života, uvědomění si blízkosti Panny

Marie... Jindy modlitba vzejde z vlastního života, aby zapojila Boha do radostí a tužeb, nadějí a těžkostí, jež s sebou život nese; nebo s cílem nalézt oporu a útěchu; nebo kvůli přezkoumání vlastního chování v Boží přítomnosti a stanovení si předsevzetí a konkrétních kroků; anebo proto, abychom si popovídali o událostech dne s někým, o kom víme, že nás miluje.

Modlitba, setkání věřícího člověka s Bohem, o nějž se opírá a jímž se cítí být milován, se může zabývat všemi událostmi, jež tvoří život, i všemi city, které může srdce zakoušet. „Napsal jsi mi: „Modlit se je mluvit s Bohem. Ale o čem?“ – O čem? O něm, o sobě, o radostech, o starostech, o úspěších, o neúspěších, o ušlechtilých ambicích, o každodenních starostech..., o slabostech! A k tomu díkyvzdání a prosby a láska a zadostiučinění. Zkrátka: poznat ho a poznat sebe, stýkat se!“⁶ Na jedné i

druhé cestě bude modlitba vždy důvěrným a synovským setkáním člověka s Bohem, posilujícím vnímání Boží blízkosti a vedoucím ke každodennímu životu tváří v tvář Bohu.

3. Projevy nebo způsoby modlitby

Autoři předkládají různá rozdělení způsobů či forem projevů modlitby: ústní a vnitřní modlitba; veřejná a soukromá modlitba; modlitba převážně rozumová či uvážlivá nebo modlitba citová; řízená modlitba a spontánní modlitba atd. Jindy se autoři pokoušejí načrtnout gradaci v intenzitě modlitby a rozlišují mezi vnitřní modlitbou, citovou modlitbou, modlitbou klidu, kontemplací, sjednocující modlitbou...

Katechismus strukturuje svůj výklad tak, že rozlišuje mezi modlitbou

ústní, rozjímáním a modlitbou kontemplativní. Všechny tři „mají společný základní rys: usebranost srdce. Taková bdělost, která uchovává Boží slovo a setrvává v Boží přítomnosti, dělá z těchto tří forem intenzivní chvíle života modlitby“ (Katechismus, 2699). Rozbor textu dále ukazuje, že Katechismus se při užití této terminologie nezmiňuje o třech stupních života modlitby, ale spíše o dvou cestách, o ústní modlitbě a o rozjímání, a předkládá je jako vhodné k tomu, aby člověka dovedly k vrcholu života modlitby, jímž je kontemplace. V našem výkladu se přidržíme tohoto schématu.

Ústní modlitba

Výraz ústní modlitba poukazuje na modlitbu, která se projevuje ústně, to je pomocí vyslovovaných a formulovaných slov. Toto první přiblížení však, byť je přesné, nejde k

jádro problému. Neboť z jedné strany každý vnitřní rozhovor, ačkoli může být hodnocen jako výlučně a převážně vnitřní, se u lidské bytosti vztahuje k řeči; a někdy k řeči formulované nahlas, a to i v soukromí svého příbytku. Z druhé strany je třeba říci, že ústní modlitba není jen záležitostí slov, ale především myšlení a srdce. Bylo by proto přesnější uvést, že ústní modlitba je ta, při níž se používají předem stanovené fráze, jak dlouhé, tak krátké (střelné modlitby), ať už převzaté z Písma svatého (Otčenáš, Zdrávas Maria...), nebo přejaté z duchovní tradice (Můj Pane Ježíši Kriste, *Veni Sancte Spiritus*, *Salve*, *Pamatuji...*).

Te vše pochopitelně za podmínky, že ústně vyslovované výrazy či fráze jsou skutečnou modlitbou, to je, že splňují požadavek, že ten, kdo je vyslovuje, tak činí nejen ústy, nýbrž i myslí a srdcem. Kdyby této zbožnosti

nebylo, kdyby neexistovalo povědomí o tom, kým je Ten, ke komu modlitba směřuje, o tom, co se v modlitbě říká a kdo ji říká, pak, jak názorně vyjadřuje svatá Terezie od Ježíše, nelze hovořit ve skutečnosti o modlitbě, „i kdyby se rty hodně pohybovaly“.⁷

Ústní modlitba hraje rozhodující roli v pedagogice přímluvné modlitby, především na začátku vztahu s Bohem. Dítě, a mnohdy i dospělý, vlastně vstupuje do konkrétního prožívání víry, a tudíž života modlitby, naučením se znamení kříže a pomocí ústních modliteb. Nicméně úloha a význam ústní modlitby se neomezuje pouze na počátky rozhovoru s Bohem, ale má doprovázet duchovní život během celého jeho rozvoje.

Rozjímání

Rozjímat znamená aplikovat myšlení na úvahu nad nějakou skutečností či

myšlenkou s přáním hlouběji a dokonaleji do ní proniknout. Pro křesťana představuje rozjímání – jemuž se také často říká vnitřní modlitba – zaměřit myšlení k Bohu, který se zjevoval v průběhu dějin Izraele a nakonec plným a definitivním způsobem v Kristu. A od Boha pak zaměřit pohled na vlastní život, zhodnotit ho a připodobnit tajemství života, společenství a lásce, které Bůh dal poznat.

Rozjímání se může rozvíjet spontánně, s příležitostnými okamžiky ticha, které doprovází nebo sledují slavení liturgie, nebo na základě četby biblického textu či pasáže od nějakého duchovního autora. Jindy může probíhat v čase zvláště tomu vymezeném.

Každopádně je zjevné, že – zvláště na začátku, ale nejen tehdy – rozjímání vyžaduje úsilí, touhu lépe poznat Boha a jeho vůli, a osobní snahu o zlepšení vlastního křesťanského

života. V tomto ohledu lze říci, že „rozjímání (meditace) je především hledání“ (Katechismus, 2705); je dobré dodat, že se nejedná o hledání něčeho, ale Někoho. Křesťanské rozjímání nehledá pouze a prvořadě pochopení něčeho (v konečném důsledku pochopení způsobu, jakým Bůh jedná a projevuje se), nýbrž hledá setkání s Ním, a posléze sjednocení s jeho vůlí a spojení s Ním.

Kontemplativní modlitba

Rozvoj křesťanské zkušenosti, a v ní i s ní rozvoj modlitby, vede k stále trvalejší, osobnějši a důvěrnější komunikaci mezi věřícím člověkem a Bohem. Sem spadá modlitba, kterou Katechismus označuje za kontemplativní a která je plodem růstu teologické zkušenosti, z níž plyne silné prožívání láskyplné blízkosti Boha; následkem toho se vztah k Němu stává přímějším,

důvěrnějším a důvěřivějším, a dokonce, přesahujíc slova a myšlenky, lze dojít k niternému spojení s Ním.

„Co to je vnitřní (kontemplativní) modlitba?“, ptá se Katechismus na začátku oddílu věnovaného kontemplativní modlitbě, a ihned říká slovy svaté Terezie od Ježíše, že to není nic jiného než „důvěrný vztah přátelství, v němž člověk důvěrně hovoří s tím, o němž ví, že je jím milován“.⁸ Výraz kontemplativní modlitba, tak, jak ho používá Katechismus a mnoho dalších dřívějších a pozdějších autorů, odkazuje na to, co lze označit za vrchol kontemplace; je to okamžik, kdy je duše působením milosti dovedena až na samý práh božství, které přesahuje veškerou ostatní realitu. Také však šířeji odkazuje na hluboce zakoušený růst přítomnosti Boha a touhu po hlubokém spojení s Ním. A to ať v čase věnovaném

speciálně modlitbě, nebo v životě jako celku. Modlitba má do sebe stručně řečeno zahrnout celého člověka – jeho inteligenci, vůli i city –, proniknout do nitra jeho srdce, proměnit jeho dispozice, prodchnout život křesťana a učinit z něj druhého Krista (Gal 2, 20).

4. Podmínky a vlastnosti modlitby

Modlitba, jako každý plně osobní úkon, vyžaduje pozornost a úmysl, vědomí přítomnosti Boha a opravdový a upřímný rozhovor s Ním. Podmínkou pro to, aby toto vše bylo možné, je usebranost. Slovo usebranost znamená činnost, jíž se vůle skrze schopnost ovládat soubor sil, které tvoří lidskou přirozenost, snaží usměrňovat sklon k rozptýlenosti, a tím podporuje vnitřní pokoj a zklidnění. Tento postoj je nezbytný ve chvílích zvláště věnovaných modlitbě, kdy je třeba odložit jiné záležitosti a snažit se

nerozptylovat. Usebranost se však nemá omezovat pouze na tyto chvíle: má se zvětšovat a stát návykem, sjednoceným s vírou a láskou, které po té, co naplní srdce, podněcují ke snaze prožívat každou činnost ve vztahu k Bohu, ať již výslovným nebo nevyjádřeným způsobem.

Další podmínkou pro modlitbu je důvěra. Bez naprosté důvěry v Boha a jeho lásku neproběhne modlitba, nebo alespoň ne upřímná modlitba schopná překonat zkoušky a obtíže. Nejedná se pouze o důvěru v to, zda bude určitá prosba vyslyšena, ale o jisté spolehnutí se na toho, o němž víme, že nás miluje a rozumí nám, a před nímž tedy můžeme bezvýhradně otevřít vlastní srdce (srov. Katechismus, 2734–2741).

Někdy je modlitba dialogem, který lehce plyne, je dokonce doprovázen radostí a útěchou vyvěrající z hloubi duše; jindy však – a snad i častěji –

může vyžadovat rozhodnost a snahu. Tehdy se může dostavit malomyslnost, jež nás vede k domněnce, že čas věnovaný rozhovoru s Bohem nemá smysl (srov. Katechismus, 2728). V takových chvílích se ukazuje důležitost další z vlastností modlitby: vytrvalost. Důvod existence modlitby není obdržení dobrodiní, ani hledání uspokojení či útěch, ale společenství s Bohem; odtud nezbytnost a hodnota vytrvalosti v modlitbě, která je vždy, ať už s povzbuzením a radostí, nebo bez nich, živým setkáním s Bohem (srov. Katechismus, 2742–2745, 2746–2751).

Specifickým a základním rysem křesťanské modlitby je její trinitární povaha. Je plodem působení Ducha svatého, který vzbuzuje a živí víru, naději a lásku a pomáhá růst ve vědomí Boží přítomnosti, až si člověk nakonec uvědomuje, že je zároveň na zemi, kde žije a pracuje, i v nebi,

které je skrze milost přítomné v jeho srdci.⁹ Křesťan žijící z víry se cítí být pozván do vztahu s anděly, se svatými, s Pannou Marií a zvláště s Kristem, Synem vtěleného Boha, v jehož lidství vnímá božství jeho osoby. A dále na této cestě poznává Boha Otce a jeho nekonečnou lásku a stále hlouběji proniká do důvěrného vztahu s Ním.

Křesťanská modlitba je proto především synovskou modlitbou. Modlitbou dítěte, které se neustále – v radosti i v bolesti, při práci i při odpočinku – obrací prostě a upřímně na svého Otce a vkládá do jeho rukou své touhy a city, které zakouší ve svém srdci, s jistotou, že u Něj nalezne porozumění a útočiště. A nejen to, i lásku, v níž vše nabývá smyslu.

Základní použitá literatura

– Katechismus katolické církve, 2558–2758.

Doporučená literatura

– Sv. Josemaría, Kristus vítězí
pokorou; Eucharistie, tajemství víry a
lásky; Nanebevstoupení Páně; Velký
Neznámý a Skrze Marii k Ježíši. *Jít s
Kristem*, 12–21, 83–94, 117–126, 127–
138 a 139–149; Jak oslovovat Boha;
Život modlitby a Cesta ke svatosti.
Boží přátelé, 142–153, 238–257, 294–
316.

1Církev vyznává svou víru v
Apoštolském vyznání víry (první část
tohoto Souhrnu křesťanské víry).
Slaví tajemství, to je Boha a jeho
lásku, k němuž nás otevírá víra, v
posvátné liturgii (druhá část). Věřící
dostávají jako plod slavení tohoto
tajemství nový život, který je vede k
životu Božích dětí (třetí část). Toto
sdílení božského života člověku
vyžaduje přijetí a prožívání v
osobním vztahu s Bohem: tento vztah
se vyjadřuje, rozvíjí a umocňuje v
modlitbě (čtvrtá část).

2Sv. Jan Damašský, *De fide orthodoxa*, III, 24; PG 94, 1090.

3Sv. Jan Klimak, *Scala paradisi*, grado 28; PG 88, 1129.

4Sv. Josemaría, *Cesta*, 268.

5Odkážme zde na dvě nejznámější: „Chvály Nejvyššímu Bohu“ a „Píseň bratra slunce“ od sv. Františka z Assisi.

6Sv. Josemaría, *Cesta*, 91.

7Sv. Terezie od Ježíše, *Moradas primeras*, c. 1, 7. In: *Obras completas*. Ed. de Efrén de la Madre de Dios a O. Steggink, Madrid 1967, s. 366.

8Sv. Terezie od Ježíše, *Libro de la vida*, kap. 8, č. 5. In: *Obras completas*, s. 50; srov. Katechismus, 2709.

9Srov. *Rozhovory s mons. Escrivou de Balaguer*, 116.

.....

pdf | dokument generován automaticky
z [https://dev.opusdei.org/cs-cz/article/
tema-40-modlitba/](https://dev.opusdei.org/cs-cz/article/tema-40-modlitba/) (05.08.2025)